СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд на доц.д-р Спас Ангелов Ташев на тема „Българските общности в Албания и Косово. Обществено-политически процеси и демографски последици (1913-2023)“ за присъждане на научната степен „Доктор на науките“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.2. История и археология

1. Кратки биографични данни.

Доц. д-р Спас Ташев работи в Институт за изследване на населението и човека при БАН, където е ръководител на Департамент „Демография“. През 2015 г. защитава докторска дисертация на тема „Имиграционна политика и демографски перспективи на България“. Преподава и в ЮЗУ „Н. Рилски“ в катедра „Национална сигурност и публична администрация“. Заемал е отговорни позиции като експерт и консултант към Народното събрание, Министерския съвет, Европейския парламент по въпроси за политиките към българските общности в регионите на Западните Балкани и Латинска Америка. Бил е директор на Културно-информационния център на РБългария в Скопие, както и зам.председател на Държавната Агенция за българите в чужбина и експерт в Националния исторически музей. Владее в различна степен испански, португалски, английски, сръбски, руски, ладино и официалната книжовна норма на РСеверна Македония. Положил е редица курсове за допълнителна квалификация в областта на защита на класифицирана информация, информационна сигурност, бежанско право, статистика и демография, дипломация. Има над 90 публикации на български и чужди езици, както и участия в редица проекти с национална значимост.

2. Наукометрични характеристики на научната продукция на кандидата във връзка с дисертационния труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“

По темата на дисертацията доц. Спас Ташев представя монографията „Българите в Албания. Дългият път към признаване“ (**Tashev, S.** Bulgarians in Albania. The Long Path to Recognition. Sofia – Toronto, 2020. p. 256), публикувана на английски език и на албански език (**Tashev, S.** Bulgarët në Shqipëri (Rruga e gjatë drejt njohjes). Tiranë, 2023. f. 264), както и 6 статии в списания с научно рецензиране. Посочени са 7 цитирания на дисертационния труд, както и 3 участия на научни форуми по темата на дисертационния труд. Приложената Справка за изпълнение на минималните изисквания на БАН за придобиване на научната степен „доктор на науките“ показва, че авторът надскача изискуемия минимум точки – по показател Г авторът има 340 т. (минимум 100 т) и по показател Д – 270 точки при минимум от 100 точки.

3. Оценка на дисертационния труд и научните приноси

Дисертационният труд е в обем от 263 страници и съдържа увод, три глави, заключение и библиография. Последната съдържа богат диапазон от източници: изследвания и извори – 122 заглавия на кирилица и 80 заглавия на латиница, 49 източници в интернет, 22 периодични издания, непубликувани материали от Централния държавен архив (ЦДА), от други архиви като този на Министерството на външните работи, от личния архив на автора. Включени са също списък с използваните съкращения и приложения с 18 факсимилета от личния архив на автора, документиращи важни аспекти по темата.

Темата на дисертационния труд е за състоянието на българските общности в Албания и Косово с фокус върху демографското развитие на тези общности, най-вече брой, териториално разпределение и съпътстващите миграционни процеси. Актуалността на темата е безспорна не само от изследователска гледна точка, но и от перспективата на изграждане на релевантни политики на българската държава спрямо българските общности извън пределите на България за привличане на част от тях към дефицитите на пазара на труда, за съхранение и възпроизводство на тяхната етнокултурна специфика и идентичност и приобщаване към ценностите на българското общество.

Изследването носи историко-демографски характер, тъй като предмета на изследване е проследен в период от 110 години – 1913-2023, което предпоставя спецификите на историческото време, на сложните констелации на политически, геополитически и социално-икономически фактори.

Значим принос на дисертационната разработка е в реферирането и систематизирането на широк спектър от автори по темата, работили през десетилетията. Подробният литературен обзор обхваща български автори (историци, етнолози, географи, лингвисти и др.), руски и съветски автори, турски автори, сръбски учени и учени от Северна Македония, автори от бивша Югославия, албански автори, както и западни автори (британски, френски, австро-унгарски, италиански и др.) като са изведени техните гледни точки и идеологическите и политическите призми, през които се представят изследваните процеси. Принос в литературния обзор е и това, че, наред с интердисциплинарността на представените позиции, са очертани пиковете и спадовете в интереса към темата в зависимост от значими социални събития като световните войни и междудържавните отношения и споразумения, както и интензифицирането на миграциите и бежанските потоци като последици.

Приносен характер има изработеният алгоритъм (фиг.1 на стр. 23) за проучване състоянието на българските общности в Албания и Косово като демографски структури (раждаемост, смъртност, брачност и миграции) и като идентичностни процеси, вследствие на които се възпроизвеждат малцинствените общности и се съхранява или ерозира етническата принадлежност на хората с български произход. Тези процеси са разгледани в исторически план и в контекста на множество социално-икономически, геополитически и политически и културни фактори. Особено място е отделено на влиянието на великите сили по отношение на етническата пъстрота и променящи се географски граници на държавите на Балканския полуостров, т.нар. македонски въпрос и сложните взаимоотношения между България, Северна Македония и Сърбия в периода след 1990 г., както и в преходните периоди до 1925 г. и в периода 1925-1990 г. На основата на огромен брой източници: архиви, една част от които са проучени и представени за първи път в научната литература, статистически данни от преброявания, военни, църковни, училищни документи, спомени и свидетелства на очевидци, медийни публикации, емигрантска литература и пр. на български, сръбски, албански и др. езици, авторът реконструира детайлизирана картина на българските общности, чиято етническа идентичност е приемана или отхвърляне в резултат на различни фактори. Съхранението на българския език, култура и обичаи на местното население са представени в завидни детайли по отделни селища в двете държави.

В методологически план дисертационният труд стъпва освен на документалния анализ, така и на метода на възстановяване на историята на семействата и на наративно-биографичните интервюта, една част от които авторът е провел с представители на българските общности в двете държави.

Приносен характер има и представянето на казуса с признаване малцинствения статут на българската общност в днешна Албания през 2017г. Анализирано е влиянието на различни агенти – петицията на хората с български произход в Албания, лобирането в Европейския парламент, както и ролята на българското правителство за решаването на проблема. Разгледани са и възможностите, които малцинственият статут дава за съхранението на българската идентичност, култура и език чрез образователни, стопански и културни инициативи.

Приносен приложно-научен характер имат предложенията за промени в имиграционната политика на страната с фокус привличане на имигранти с български произход от близки страни с оглед дефициите на пазара на труда в България, предложения за промени в статута за получаване на българско гражданство и за признаване на български произход.

Така изброените приноси се покриват до голяма степен с авторовата самоценка на приносите. Авторефератът отразява съдържанието и основните авторови тези.

Не на последно място, искам да отбележа и авторовата професионална, личностна и гражданска ангажираност с темата, на която авторът е посветил усилия и целенасочен интерес през последните 30 години. Така изследването носи не само научен характер, но и живото присъствие на автора.

4. Критични коментари

Смятам, че темата за етническата принадлежност и идентичност би могла да получи по-широко представяне с оглед и на достиженията в т.нар. миграционни изследвания (migration studies), една интердисциплинарна област, която се развива през последните десетилетия във връзка с интезифицирането на миграциите в глобален мащаб. Използват се термини като „хибридна“, „смесена“, „флуидна“ и пр. идентичности, които отразяват сложните идентификационни процеси на личностно ниво, свързани от една страна със запазване на локалната привързаност и от друга страна, със съотнасянето към културата на глобалното общество (З. Бауман, М. Кастелс и др).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Дисертационният труд „Българските общности в Албания и Косово. Обществено-политически процеси и демографски последици (1913-2023)“ е мащабно, интердисциплинарно и оригинално проучване, с ясно изведени приносни моменти, които запълват празнина в научната и научно-приложната литература по проблематиката. Убедено ще гласувам за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на доц.д-р Спас Ангелов Ташев в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.2. История и археология.

Проф.д-р Татяна Коцева
Институт за изследване на населението и човека
при БАН
Член на Научното жури

16.12.2024 г.